

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1009

מסכת מנחות מ"ד - נ' ♦ מקוואות ה', א' - ה', ה'

בס"ד, י"ד תשרי תשע"ט

השבוע בגליון

- ♦ טעות בתפילות המוספים
- ♦ חג הסוכות, מועד לטעויות
- ♦ אמירת "על הניסים" באמצע הקיץ
- ♦ היש לדלג על מצווה קלה לצורך קיום מצווה חמורה?
- ♦ אדם פרטי, היום כאן ומחר שם, הציבור לעולם חי

- ♦ חלזון התכלת - החיפושים, הפולמוס והחלזונות החדשים
- ♦ לאן נעלם החילזון
- ♦ מאמציו של האדמו"ר מראדזין זצ"ל
- ♦ מסורת דבר החילזון
- ♦ חזקה בת אלף שנה שהתכלת נגנזה

דבר העורך

"בחזקת אריה"

הוא ידע שזה עלול לקרות לו. ריצתו המהירה כשרגליו נתונות במנעלים נטולי שרוכים, הותירה אותו עם נעל אחת בלבד. נעלו השנייה נותרה בפתח בית הנתיות. לא היה סיפק בידו לשוב אחור ולהרימה. היה עליו להשיג את הרכבת היוצאת את העיר, בכל מחיר. כל חייו תלויים היו בה, ברכבת. הרב שלמה זלמן עהרנרייך שליט"א מירושלים, מטיב לספר את המעשה ברגש רב. בהיותי ילד, הוא מספר, למדתי בתלמוד תורה "עץ חיים" שבירושלים. באותם ימים שימש הגה"צ רבי אריה לוי זצ"ל כמנהל הרוחני של החדר. שעות רבות היה רבי אריה ישוב בקיטונו, ממנו יצא לבחון את ילדי התלמוד תורה, לסייע בידם ולעודדם. סיפורים רבים שמעתי ממנו באותם ימים. רבי אריה, בעל זקן לבן ארוך ומידות ועינים רחמימיות, היה נוסך בנו אהבת תורה ויראת שמים באמצעות המעשים והסיפורים שהיה מולך רכות על ליבותינו הצעירים, ואנו תלינו בו את עינינו והקשבנו. באחת הפעמים ביקש רבי אריה להגביר את חשקנו לתלמוד ולהגות בתורה, ולשם כך הוא שיתף אותנו בחוויה אישית שחלפה עליו בימי חלדו.

צעיר לימים היה רבי אריה כאשר יצא את מפתן בית הוריו לעבר ישיבת ואלאזין המעטירה. הוריו, עניים מרודים, הפירוטה מהם והלאה, צידוהו במנת חום הגונה, בתפילות ובתחנונים. מחוסר אמצעים הם לא רכשו עבורו כרטיס נסיעה ברכבת והנער הצעיר נאלץ לעשות רגלי את הדרך לישיבה.

ימים ארוכים צעד רבי אריה בדרכים, עד שזכה להגיע לפתחה של ישיבת ואלאזין. אם חשב שסכנה לו מעט מנוחה, אזי, במהרה גילה להוותו

דף מד/א חלזון זהו גופו דומה לים... ועולה אחד לשבעים שנה

חלזון התכלת - החיפושים, הפולמוס והחלזונות החדשים

בין חוטי הציצית נמנה חוט התכלת, כפי שכתב הרמב"ם (הל' ציצית פ"א הל' ב'): "ולוקחין חוט צמר שנצבע כעין הרקיע [צבע תכלת] וכורכין אותו על הענף וחוט זה הוא הנקרא תכלת". סביב צבע התכלת התעורר הפולמוס הידוע, מי הוא זה ואיזה הוא בעל החיים הראוי לשאת את התפקיד המכובד שיפיקו ממנו את צבע התכלת. סימנים רבים אין בידנו, וכל שהותירו לנו חז"ל בסוגייתנו הוא: "חלזון זהו גופו דומה לים, וברייתו דומה לדג, ועולה אחד לשבעים שנה, ובדמו צובעין תכלת, לפיכך דמיו יקרים".

לאן נעלם החילזון: האדמו"ר מראדזין, רבי גרשון חנוך העניך זצ"ל, מוכיח בספרו "שפוני טמוני חול", כי מצוות פתיל תכלת עדיין נגהה בימי האמוראים, וככל הנראה גם לאחר חתימת התלמוד, עד לראשית תקופת הגאונים. בידי אבותינו לא השתמרו עדויות ברורות, כיצד ומדוע פסק השימוש בצבע התכלת, והוא משער, כי בשעה שהישוב היהודי בארץ ישראל התדלדל, רוב היהודים נותקו מן הים - מקום גידולו של החילזון, וכמו כן, הגויים אשר עד לתקופה זו השתמשו בחלזון זה לצרכיהם, איתרו מקורות חילופיים לצבע שנהגו להפיק מן החלזון, וכך חברו להם תהליכים היסטוריים להעלמותו של החלזון ועמו מצוות התכלת, מאחר שאין לקיים מצווה זו כי אם בצבע תכלת המופק מחלזון זה בלבד (תוספתא מנחות פ"ט).

מאמציו של האדמו"ר מראדזין זצ"ל: לפני יותר ממאה שנים החל האדמו"ר מראדזין במאמציו לאתר את החלזון המבוקש. הוא יצא לנאפולי שבאיטליה, שם היו מתקני ענק מחופים בזכוכית בעומק הים, ודרכם היה ניתן לצפות במאות דגים במקום גידולם הטבעי. לאחר חקירה ודרישה הוא איתר דג מסויים, "דיו" שמו, המכונה בימינו "דיונון", וטען כי הוא החלזון המבוקש. זאת, לאור מספר סימנים שהתקיימו בו, ביניהם, המבואר בגמרא (שבת עה/א ע"פ התוס' שם ד"ה "כי היכי"), שצבע התכלת אינו חלק ממחזור דמו של החלזון, אלא כיס מיוחד יש לו ובו סוג דם נוסף אשר ממנו מופק צבע התכלת. כמו כן, הוא מצא ב"דיו" זה סימן נוסף שכתב הרמב"ם (הל' ציצית פ"ב הל' א'), כי דמו שחור כדיו.

הרבי מראדזין זצ"ל נאלץ להתמודד עם טענות רבות שהופנו לעברו, ביניהן הסימן המובא בגמרתנו, כי החלזון אינו עולה מן הים אלא אחת לשבעים שנה. על כך השיב, כי כוונת הגמרא

צעילוי נשמת

מרת **אסתר גולדה כהנא** ע"ה
ב"ר אלתר יעקב וגיטל ויזל ז"ל
נלב"ע י"ח בתשרי תשנ"ט
תנצב"ה

צעילוי נשמת

הר"ר **אברהם איש פיר** ז"ל
ב"ר משה מנחם ז"ל נלב"ע י"ד בתשרי תשס"א
ומרת **עדינה טובה** ע"ה
ב"ר יעקב צבי הכהן ז"ל נלב"ע י"ג באלול תשס"ח
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **ישעיהו יצחק בורנשטיין** ז"ל
ב"ר חיים אליעזר ז"ל
נלב"ע י"ט בתשרי תשס"ו
תנצב"ה
הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **צינה פלוק** ע"ה ב"ר אברהם הכהן ז"ל
נלב"ע י"ז בתשרי ב' דחומה"ס תשל"ט **תנצב"ה**
הונצחה ע"י בנה ידידו הר"ר **אברהם פלוק** ומשפ' שיחיו - תל אביב

היא, שאחת לשבעים שנה הוא עולה ליבשה בהמוניו, ואילו בשאר השנים יש לעמול קשות כדי לשלותו מן הים, אך הדבר אפשרי. ואף ראייה הביא לדבריו מן המסופר (שבת כו/א) על נבוזראדן שלאחר החורבן השאיר בארץ את צייד החלזונות.

ים התיכון נקרא גם ים המלח: השגה נוספת שהועלתה כנגד שיטתו, היא מדברי הרמב"ם (שם) הכותב: "ובים המלח הוא מצוי", ואילו חלזון זה התמקם בים התיכון. רבי גרשון חנוך העניך זצ"ל השיב על כך, כי הרמב"ם בתשובותיו (סימן קנ"ד) מספר, כי עלה על ספינה בים המלח, והכל הרי יודעים שספינות אינן משייטות בים המלח. לפיכך, עלינו להסיק, כי הרמב"ם כינה את הים התיכון, "ים המלח", מאחר שגם מימיו מלוחים.

הדם התאדה בתהליך הכנתו: גם על תהליך הפקת צבע התכלת היו עוררין. תהליך זה מבוצע על ידי בישול הדם עם סממנים נוספים, וכימאים טענו, כי הוא הרתיח את התערובת עד שלא נותר מאומה מן הדם המקורי והצבע אינו אלא מן הסממנים.

מסורת בדבר החלזון: למעשה רוב גדולי ישראל מני אז ועד היום, לא הטילו תכלת זו בציציותיהם, וכפי שכתב ה"ערוך השולחן" (סימן ט' סעיף י"ב, וע"ע בספר "מעשה איש" ח"א עמ' קל"ב, התייחסותו של החזון איש" זצ"ל לנידון זה), והטעם העיקרי לכך נמסר בשם ה"בית הלוי" זצ"ל, שמאחר שדג ה"דיו" לא היה נסתר מעיני חכמי הדורות ובכל זאת הם לא קבעוהו כחלזון, הרי יש בכך קבלה ומסורת כי הוא ודאי אינו החלזון, למרות הסימנים שעליו (הובא בקובץ תשובות להגרי"ש אלישיב זצ"ל סימן ב').

חזקה בת אלף שנה שהתכלת נגנזה: הגאון מקוטנא כותב (ש"ת "ישועות מלכו" או"ח סימן א'): "ודאי שאין לנו להחמיר ולחוש לצבוע חוט מדם דג ידוע, אחר שכבר הוחזק אצל ישראל זה יותר מאלף שנה שנגנז התכלת". כאשר ה"חזון איש" זצ"ל נשאל מדוע אין מחמירים, הרי ספק דאורייתא לחומרא, הוא השיב כי אין זה נחשב כספק מחמת הסיבות שפורטו לעיל.

חלזונות חדשים: מעניין לציין, כי בדור שעבר, הגרי"א הרצוג זצ"ל איתר חלזון בשם "הינטינה", אשר תאם לסימני החלזון המוזכר בגמרא יותר מן ה"דיו", ואילו בשנים האחרונות נעשה זיהוי שונה בדג המכונה "ארגמון קהה קוצים" (עיי' ספר "התכלת", וספר "לולאות תכלת"). סימוכין לזיהוי מצאו העוסקים בנושא, בבורות ענק שנחשפו לאורך חופי ארץ ישראל וחופי צור, מלאים בקונניות נקובות של חלזונות, כדי שיגירו את דמם [ראה עוד בתשובת הגרי"ש אלישיב זצ"ל ה"ל].

מן הראוי להוסיף, שבמדרש רבה (במדבר, סוף פרשת שלח, פרשה י"ז אות ה') נאמר: "ועכשיו אין לנו אלא לבן, שהתכלת נגנז". הגאון מוילנא זצ"ל, מציי' (בביאור הגר"א על השולחן ערוך או"ח סימן ט' סעיף ב') את דברי המדרש הללו, כמקור לדברי ה"שולחן ערוך" (שם), שבזמן הזה אין תכלת.

מהנכון לציין את המובא בספר "אורחות רבינו" (ח"א אות מ"א), שהגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל אמר, שאף שגדולי ישראל לא חששו לדעתו של הגה"ק מראדזין זצ"ל, מכל מקום, היו יחידים מגאוני הדור שנהגו כדבריו בצנעה, כגאון רבי איצ'לה מפונוביז' זצ"ל שנימק: "אם לא יועיל לא יזיק", וכן המהרש"ם מברז'ין זצ"ל [ועיי' שם תגובת החזון איש זצ"ל].

מעניין להוסיף, כי המהרש"ם זצ"ל הורה בצוואתו, שיקברוהו עם טלית שיש בה פתיל תכלת ("תכלת מרדכי").

הגר"ע שלזינגר זצ"ל, בעל "לב העברי", גם חשש לגילוי זה וביקש שישלחו לו תכלת (עיי' בהקדמה ל"עין התכלת"). ומפי השמועה שמענו גם על הגר"ש סופר זצ"ל, בעל שו"ת "התעוררות תשובה" שנהג בצנעה כן [וע"ע שם ב"אורחות רבינו" התייחסות הסטייפלר זצ"ל].

דף מד/ב הפרים והאילים והכבשים אינן מעכבין זה את זה

טעות בתפילות המוספים

מאז שחרב בית המקדש ופסקו הקרבנות, אנו משלמים פרים בשפתינו. מנהג בני אשכנז (רמ"א או"ח סימן תפ"ח סעיף ג') לומר בתפילת המוסף, בשבת ובמועדים, את פסוקי הקרבנות הקרבים בו ביום, ותפילת המוסף גדושה בפסוקי קרבנות הנאמרים במועדים שבהם יש להקריב קרבנות אלו. בדרך כלל המתפללים מסדרים את מחשבתם ומתאימים את פסוקי הקרבנות לתאריך התפילה, אך הפוסקים לא הניחו לנפשם את המתפלל שהתבלבל והחליף בין הימים והקרבנות, ולעיתים את שניהם גם יחד.

חג הסוכות, מועד לטעויות: הטעויות שכיחות יותר בתפילת המוסף של חג הסוכות, כאשר מספר הקרבנות שיש להקריב בכל יום אינו זהה, שהרי ביום הראשון של חג הסוכות הוקרבו שלשה עשר פרים, ולאחר מכן מספרם פחת והלך בכל יום, עד לשבעה פרים ביום האחרון.

אמירת "על הניסים" באמצע הקיץ: אמנם, אין חולק על כך, שאמירת פסוקי הקרבנות אינה מעכבת את התפילה, ואף אם המתפלל לא הזכירם כלל, די בכך שאמר "ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו תמידים כסדרם ומוספם כהלכתם" ("שולחן ערוך" או"ח סימן רס"ח סעיף ד'). אלא, שהשאלה המתעוררת היא, אם אמירת פסוקים שאינם ממן העניין, נחשבת כהפסק בתפילה.

את טעותו.

בתום יום הלימודים היו תלמידי הישיבה פורשים לשנת הלילה בפנימיית הישיבה, שלא היתה אלא ספסלי בית המדרש. בחור בחור וספסלו. עם התחלת זמן הלימודים היו תלמידי הישיבה נאלצים "לתפוס" לעצמם חזקה על ספסל, עליו הדביקו מודעה "בחזקת פלוני אלמוני". היו מתמידים שחלקו ספסל בשותפות עם מתמיד נוסף. כל אחד ישן חצי לילה... גורלו של רבי אריה לא שפר עליו. הוא אחר להגיע אל הישיבה מפאת הצעידה הרגלית הארוכה, וכך לא נותר ספסל עבורו.

ללא ספסל, הוא אומר, ללא מקום להניח את ראשו! **משראה כך**, החליט להשיג מעט מצלצלים כדי שבתחילת תקופת הלימודים הבאה הוא יוכל לנסוע ברכבת מביתו, ולהספיק להגיע לישיבה בזמן כדי לתפוס ספסל לעצמו!

בין לבין, קיבץ רבי אריה פרוטה לפרוטה, עד שעלה בידו לצבור ממון המספיק לרכישת כרטיס לנסיעה לרכבת.

חלפה עברה לה עונת הלימודים, ורבי אריה שב רגלי לביתו. הן כסף לנסיעה זו לא חסך. משעמדה תקופת הלימודים הבאה בפתח, עמד רבי אריה ונפרד נרגשות מבני משפחתו, כשבכיסו המצלצלים הנכספים, אשר באמצעותם ימצא לעצמו מקום לינה "מסודר".

התרגשות בני המשפחה גאתה, וכל אחד מהם הרעיף את ברכתו ואת איחוליו על ראש הבן היקר. לפתע, שם רבי אריה לב כי תוך דקות ספורות הוא עלול להחמיץ את הרכבת שאמורה לצאת לדרכה וחלומה היקר יתנפץ למרגלות בית הנתיבות.

ניתן היה לשמוע את נשימותיהם החפוזות של ילדי תלמוד תורה "עץ חיים", בעת שישבו מול רבי אריה ליון, אשר תיאר להם את ריצתו החפוזת בתוך קהל רב. כיצד חפן את מיטלטליו בידו האחת, ובידו השנייה אחז בכובעו לבל יישמט ממנו. והנה, שוד ושבר. נעלו השמאלית נשמטה מכף רגלו, אך צפירתה של הרכבת, אשר בישרה על יציאתה הקרובה לדרכה, האיצה בו להמשיך הלאה כשנעל אחת לרגלו. לבסוף, הצליח רבי אריה לעלות על הרכבת, וכשנעל אחת בלבד לרגליו פסע הנער על מפתן הישיבה. הפעם היה לו ספסל "בחזקת אריה".

היו ימים היו ימים שבהם נדרשו מאדם כוחות נפש אדירים כדי לזכות לטעם מצוף התורה. מי שחשקה נפשו בתורה נאלץ לעבור מסלול נסיונות ויסורים. לומדי הדף היומי בתקופתנו מודים לבורא עולם, המאפשר להם ללמוד תורה מתוך הרחבת הדעת, ללא נסיונות כה קשים וטרחה רבתי המייגעת את נפשו של האדם.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בפורום זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. ספק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף מד/א וכל כהן שאינו עולה לדוכן

ברכת כהנים

היה אומר הגרי"ז מבריסק זצ"ל: תמוה אתמה - יהודים רבים "הופכים עולמות" להשיג ברכות צדיקים לקשייהם השונים. והנה הקב"ה "סידר" לנו ברכה, הלא היא ברכת כהנים, ואין אותם יהודים מחזרים אחר שמיעת ברכת כהנים אף שהברכה מובטחת...

דף מח/א עמוד וחסא בשביל שתזכה... לא אמרינן

נתינת הכשר לחטאים קלים

בעבר פעלה בארץ ישראל וועדה מיוחדת, שתפקידה היה לייעץ לעובדי משרד העבודה כיצד ניתן לצמצם בחילולי השבת רח"ל שבמפעלי

התעשייה השונים. אחד מחביריה היה נועץ תדיר בגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, אשר הורה לו, כי אם ניתן לגרום בדרכים שונות שבמפעל מסויים המלאכות תעשנה באופן כזה שאינן אסורות על פי דעת חלק מן הפוסקים, ודאי עדיף הדבר מאשר שיחללו שם שבת. אולם חלילה להמיר מלאכות דאורייתא במלאכות האסורות מדרבנן אף שעל ידי כך יצילו רבים מאיסורים חמורים יותר, שכן יש בדבר משום מתן הכשר לחילול שבת.

כראיה לדבר הביא את דברי בעל העקידה הכותב (בשער כ'): "אמנם החטא הקטן כשיסכימו עליו הרבים, והדת ניתנה בבית דיניהם שלא למחות בו, הנה הוא עוון פלילי וחסאת בקהל כולו, ולא ניתן למחילה, אם לא בפורענות הקהל(!)... לכן הוא טוב ומוטב שיכרתו או ישרפו או יסקלו החטאים ההם בנפשותם, משתעקר אות אחת מהתורה בהסכמת הרבים... ומי שלא יקבל זה בדעתו אין לו חלק ונחלה בתורת אלוקים!" ("מערכי לב", עמ' קצ"ג).

דף נ/א דלא שכיחא ומעתרא

הצ'ק של הרמ"א

כאמור בסוגייתנו, הקטורת מעשירה את המקטיר אותה. מאחר שהסנדק הרי הוא כמקטיר קטורת, כתב הרמ"א כי כמנהג הקטורת מנהג הסנדק. כשם שבבית המקדש אין נותנים לכהן אחד להקטיר פעמיים, כך אין נותנים לסנדק אחד שני ילדים, כדי להעניק לאנשים רבים ככל האפשר את סגולת העשירות ("שולחן ערוך" י"ד סי' רס"ו סעי' י"א). הגאון מוילנא חולק על כך וכתב "ולעולם לא ראינו סנדק שמתעשר" (שם סקמ"ו).

מספרים, כי הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל זצ"ל, ראש ישיבת מיר, שאל את הגר"ז מבריסק זצ"ל, אם לבטל מלימודו לצורך סנדקאות, שאם יתעשר יהא בידו ממון לשיבתו, או שמא אחר שהגר"א אמר כי אין הדבר סגולה לעשירות, לא יקבל עליו את הסנדקאות. השיבו הגר"ז, גם צ'ק של הרמ"א הוא צ'ק טוב... (פניני הגר"ז).

נידון זה לא התעורר לגבי אמירת פסוקי הקרבנות בלבד, כי אם גם לגבי אמירת "על הניסים" באמצע הקיץ, או הזכרת יעלה ויבוא בעיצומו של החודש ועוד שגיאות מסוג זה, והפוסקים נחלקו בדעתם, אם על המתפלל לחזור ולהתפלל בעטייה של התפילה השגויה שהשתרבבה לתפילתו ("חיי אדם" כלל כ"ח סעיף י"ג, "משנה ברורה" סימן תפ"ח ס"ק י"ג, ט"ז סוף סימן ק"ח, שו"ת "שואל ומשיב" מהדורה רביעאה ח"ב סימן ק"ח).

מספר סוגי טעויות: בבואנו לבדוק אם טעות בפסוקי הקרבנות נחשבת כאמירת דברים שאינם במקומם, עלינו להבדיל בין שני סוגים של טעויות: טעות במספר הקרבנות, וטעות במספר הימים, ותחילה נעסוק בטעות מן הסוג הראשון, המתפצלת אף היא לשתי אפשרויות: יש שהמתפלל מפחית מן המספר הדרוש של הקרבנות, ויש שהוא מוסיף על המספר הדרוש.

חג הסוכות שונה מיתר המועדים: לדעת בעל ה"פתחי תשובה" (סימן תפ"ח סעיף ג' וסימן תרס"ג סעיף א'), לכל הדעות אין להתייחס לפסוקי מוספים שנאמרו בטעות, כאל אמירת תפילה שלא בזמנה, לבד מאשר בחג הסוכות, בו המתפלל בטעות פסוקי קרבנות שאינם משל אותו יום, נחשב כמשרבב לתפילה דברים שאינם במקומם.

שהנה, מבואר בגמרתנו, כי קרבנות המוספים אינם מעכבים זה את זה, כלומר: חסרונו של אחד הקרבנות אינו מעכב את הקרבת הקרבנות האחרים. יוצא מן הכלל הוא חג הסוכות, אשר בו הקרבנות תלויים זה בזה ובהעדרו של אחד מהם, לא ניתן להקריב את שאר המוספים (ועיין גם סוכה מ/א). מעתה, הממעט בשאר החגים ממספר הקרבנות הדרוש, אינו נחשב כמזכיר מאורע שלא בזמנו, שהרי גם בבית המקדש הקרבת מספר מוספים פחות מן הדרוש, אינה פוסלת את אלו שהוקרבו. אולם, העושה כן בסוכות, נחשב כמזכיר מאורע שלא בזמנו, שהרי גם בבית המקדש הפחתת מספר הקרבנות הדרוש בסוכות, פוסלת את הקרבנות שהוקרבו. ממילא, מתפלל זה תלוי ועומד במחלוקת הפוסקים, אם המשרבב לתפילתו תפילה שלא בזמנה, יחזור ויתפלל [אולם, גם זה אינו פשוט, וכפי שכתב בשו"ת "שבט הלוי" ח"ד סימן ס"ג, כי הרמב"ם לא פסק כסוגייתנו, עיין "מנחת חינוך" מצווה ש"כ אות א', ולדבריו, גם בסוכות יצא ידי חובה].

התייחסנו לאדם שהפחית ממספר הקרבנות הדרוש, אולם, עדיין יש לברר מה דינו של אדם שאמר בטעות פסוקי קרבנות שיש בהם מספר קרבנות רב מן הדרוש. השאלה במקרה זה היא עקרונית, אם הוספת פריט שאינו נדרש, משנה את מהות כל הפריטים וממילא כולם נפסלים. בשאלה זו, הנידונה במספר מקומות, דנה גם סוגייתנו הקובעת: "הא למה זה דומה, לתלמיד שאמר לו רבו הבא לי חיטים והביא לו חיטים ושעורים, שאינו מעביר על דבריו אלא כמוסיף על דבריו", היינו: ההוספה עומדת לעצמה ואינה פוגמת בשליחות אשר מולאה ככתבה וכלשונה. מכאן, היו שרצו להוכיח, כי לכל הדעות, המזכיר מניין גדול יותר של קרבנות, אינו מקלקל את תפילתו ("חבלים בנעימים" ח"ב, המאסף חלק א"ח אות י"ג).

נותרנו עם הטעות האחרונה - הטועה במניין ימי החג בלבד, וכגון, שביום השני שבו מקריבים **שנים עשר פרים** אמר, "וביום השלישי שנים עשר פרים". הגר"ש ואזנר זצ"ל (שם) נוקט, כי אין לראותו כמי שלא הזכיר את פסוקי הקרבנות כלל, שהרי גם כהן שהקריב את הקרבנות בבית המקדש מתוך מחשבה מוטעית לגבי היום שבו הוא עומד, לא פסל את הקרבנות (וע"ע שו"ת "מנחת יצחק" ח"ח סימן מ"ט).

להלכה, פסק ה"משנה ברורה" כדעת ה"חיי אדם", כי כל טעות בשוגג אינה נחשבת כהפסק שישי לחזור ולהתפלל מחמתו.

דף מט/א תדיר ומקודש

היש לדלג על מצווה קלה לצורך קיום מצווה חמורה?

מקרים מעניינים ומגוונים עלו על שולחן הפוסקים לדורותיהם, אשר התבקשו לחוות את דעתם על סדרי עדיפות בקיום מצוות. במסכת זבחים [מאמר "חולה שהגיע לבית הכנסת בתפילת מוסף יתפלל שחרית או מוסף"], עסקנו באדם שלפניו שתי מצוות, "תדיר ומקודש", האחת מקודשת יותר ואחת תדירה יותר, ובהכרעת הפוסקים כי הוא רשאי להקדים איזו מהן שירצה, מאחר שהגמרא אינה מכריעה ספק זה. במאמר הבא נעסוק במחלוקת הפוסקים לגבי שתי מצוות שמועדן אינו זהה ויש אפשרות לקיים אחת מהן בלבד.

אדם שיכול לבחור את מועד שחרורו מבית הסוהר, מתי ייצא? על שולחנו של הרדב"ז (שו"ת ח"ד סימן י"ג) הונחה שאלה מאת יהודי שנכלא על ידי ההגמון ובעקבות כך נמנעה ממנו האפשרות להתפלל בציבור. לאחר תחנונים רבים ניאות ההגמון לאפשר לאסיר לבחור יום אחד שבו ייצא להתפלל. "יורה המורה", פנו רבנים בשמו של היהודי, "איזה יום מכל ימות השנה יבחר ראובן הנזכר ללכת לבית הכנסת?". הרדב"ז השיב, כי על האסיר לצאת מיד מבית האסורים ולא להמתין לתאריכים מיוחדים, כגון יום הכיפורים וכדומה, שהרי כלל הוא ש"אין מעבירין על המצוות", והוא מנמק את דבריו: "ואין משגיחין אם המצוה שפגעה בו תחלה היא קלה או חמורה שאי אתה יודע מתן שכון של מצות וזה פשוט מאד אצלי. דוד בן שלמה ך אבי זמרא".

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם! **חייג עכשיו: 3029*** אצל שלח מייל לדוא"ר veten@meorot.co.il

הדף היומי

מנחות מ"ד-נ'

י"ד-כ' תשרי

תשובתו של הרדב"ז הגיעה לידי ה"חכם צבי" (ש"ת סימן ק"ו) אשר חלק עליה, תוך שהוא מסתמך על גמרתנו, כלהלן. גמרתנו מסתפקת, כיצד יש לנהוג בשבת, במקרה שבבית המקדש נוצר מחסור בקרבנות. היש להקריבם כמוספים של שבת, או שמא יש לשומרם עבור קרבן התמיד של יום ראשון שלאחר השבת. לכאורה, דעתו הנחרצת של הרדב"ז נסתרת מגמרתנו. שכן, לשיטתו, מה ספק יש כאן, ברור כי יש לקיים את המצווה הראשונה המזדמנת לידי הכהנים, ולהקריב את קרבן מוסף ביום השבת - "אין מעבירין על המצוות". מוכח, איפוא, טוען ה"חכם צבי", כי כאשר שתי המצוות העומדות על הפרק אינן זהות, יש לדלג על עשיית הקלה שבהן ולהמתין לקיום החמורה שבהן.

אדם פרטי, היום כאן ומחר שם, הציבור לעולם חיי: הוכחה איתנה זו מסוגייתנו, שהוצבה כנגד דעת הרדב"ז, מיושבת באופן נאה בספר "לקט הקמח" (הובא ב"באר היטב" או"ח סימן צ' ס"ק י"א עיין שם). הכלל "אין מעבירין על המצוות" מונחה על ידי העובדה, כי איש אינו יכול להיות בטוח בכך שברגע הבא יוכל עדיין לקיים מצוות, מי יודע מה ילד יום, לפיכך, "אין מעבירין על המצוות" - קיים מיד את המצווה הראשונה המזדמנת לידיך. מעתה, ניתן להבדיל בין מצווה המוטלת על היחיד למצווה המוטלת על הציבור. היחיד צריך לחשוש לנפשו, שמא כלל לא יחיה עד שימתין לקיום המצווה הגדולה, ועליו למהר להספיק לקיים מה שבידו כעת. לעומת זאת, "ציבור" לעולם אינו מת, ואין לחשוש שמצווה ציבורית לא תתקיים. לפיכך, גמרתנו העוסקת בהקרבנות קרבנות ציבור מסתפקת בניחותא, בלא חשש למותו של מאן דהוא, אם יש להמתין עם הקרבנות הבודדים עד ליום המחר, שהרי ימצא כהן שיקריבם...

את דעת הרדב"ז ניתן ליישב גם באופן שונה לחלוטין. אנו מניחים כי ביום השבת, מצוות הקרבת קרבן המוסף של שבת, היא מצווה העומדת על הפרק, ואילו מצוות קרבן התמיד של יום המחר, הרי היא מצווה עתידית, ולפיכך אנו מקשים על הרדב"ז השולל דחיית קיום מצווה העומדת על הפרק, לצורך קיום מצווה עתידית.

ברם, מניין לנו כי הקרבת קרבן התמיד של יום המחר נחשבת מצווה עתידית? הרי לגבי קרבן תמיד נצטוונו: "**תשמרו** להקריב לי במועדו", היינו: עוד בטרם בא מועד ההקרבה, מוטל עלינו לשמור את קרבן התמיד ולהתכונן להקרבתו, כמבואר בסוגייתנו, שיש לבקר את קרבן התמיד ארבעה ימים לפני הקרבתו. אמור מעתה, כבר היום מוטלת על פתחנו מצוות הקרבת התמיד, ולפיכך, הגמרא מתייחסת להקרבת המוסף ולהקרבת התמיד כאל שתי מצוות זהות במועדן (הגהות רבי אליעזר משה הורביץ זצ"ל, סוכה כה/ב, עיין שם שהוכיח מהסוגיה שם כהרדב"ז, ועיין "אבי עזרי" הל' תפילה פ"ג הל' י"א, ועיין "שפת אמת" זבחים פט/א) [אמנם, לפי דבריו שיקול זה קיים בתוך ארבעה ימים של "ביקור" הקרבן שבהם יש לשמור עליו. אולם לפי התירוץ הראשון נידון סוגייתנו קיים גם לגבי תמיד שמועד הקרבתו רחוק].

דף נ/ב הוראת שעה היתה
אכילת היערה עם הדבש
כותב הגר"י הוטנר זצ"ל:
מהאור שמח (פרק ב' מהל' מעשה הקרבנות הל' ב') מוכח, כי כן דרכם של קרבנות חנוכת מקדש והמזבח, שהם באים שלא בצורה הרגילה ולפי הכללים המקובלים בהקרבת קרבנות, וכאמור גם בסוגייתנו. הדבר נכון לקרבנות חנוכת המזבח, חנוכת בית שני וכן היה בחנוכת בית המקדש השלישי.
המקור לכך מדברי רש"י בשיר השירים על הפסוק "באתי לגני אחותי כלה... אכלתי יערי עם דבש". רש"י מפרש כי מרוב חבת חנוכת המזבח, כביכול נאכלה היערה - הנזוקת תמיד - עם הדבש שבתוכה, ובדומה לכך קיבל הקב"ה קרבנות שאינם ראויים לאור כללי ההקרבה הרגילים. **למדנו** מכאן, כי חבת החנוכה באה בצורה של אכילת היערה עם הדבש וקבלת שאינו ראוי עם הראוי, ולפיכך נוהג הדבר בכל החנוכות... ("פחד יצחק", חנוכה).

צעילוי נשמת
הר"ר **יקותיאל יהודה (ג'ייקובס)** ז"ל
ב"ר מנשה הי"ד נלב"ע ט"ו בתשרי תשס"ו
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
הר"ר **ישראל צבי הפטקה** ז"ל
ב"ר רפאל ז"ל נלב"ע י"ד בתשרי תשל"ג
וזוג' מרת **בלה** ע"ה
ב"ר נתן נטע ז"ל נלב"ע כ"ה בתשרי תרפ"ט
תנצב"ה
הונצחו ע"י בני המשפחה שיחיו

כולם

מקבלים החלטה לקראת השנה החדשה!

בי"ט תשרי מתחילים סדר מעד מתקשרים עכשיו ומצטרפים!

מה איתך?

- פידוש בחיר וקל
- לימוד יומי ע"פ סדר קבוע
- פדי חודש גיע לביתך החדש

גדולי ישראל שליט"א מכריזים על תחילת הלימוד ב"משנה מאידה"

***3764**